

Utviklingen i alderspensjon per 31. mars 2019

Notatet er skrevet av Bjørn Halse. (Epost: bjorn.halse@nav.no)

Sammendrag

Ved utgangen av mars 2019 var det 941 600 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 500 flere alderspensjonister enn per mars 2018. Økningen fra 2018 til 2019 er på 2,2 prosent. Det er ventet at antall alderspensjonister vil vokse også i årene framover. NAVs siste prognose indikerer at antallet vil passere 1 million i løpet av 2021.

15 200 personer ble registrert som nye alderspensjonister i første kvartal 2019. Det er noe lavere enn i samme periode i 2018, hvor antallet nye alderspensjonister var 15 900. Nedgangen fra 2018 til 2019 er på 4,4 prosent. Gjennomsnittlig alder ved første uttak av alderspensjon var 65 år i 2019. For kvinner var gjennomsnittlig alder ved første uttak 66 år og for menn 65 år.

I mars 2019 var gjennomsnittlig månedlig utbetalt alderspensjon 20 000 kroner. Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 17 800 kroner i månedlig alderspensjon i mars 2019, mens menn fikk utbetalt 22 400 kroner. Menn får altså litt over en fjerdedel mer i alderspensjon enn kvinnene, hvis man tar utgangspunkt i kvinnenens alderspensjon.¹ Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner.

Antall minstepensjonister har gått ned med 9 300 personer fra mars 2018 til mars 2019. Det er en nedgang på 6,2 prosent. Ved utgangen av mars 2019 var antallet minstepensjonister 141 900. Det er flest kvinner som er minstepensjonister. 25,3 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene var minstepensjonister i mars 2019. Blant menn var det kun 4,3 prosent av alderspensjonistene som var minstepensjonister.

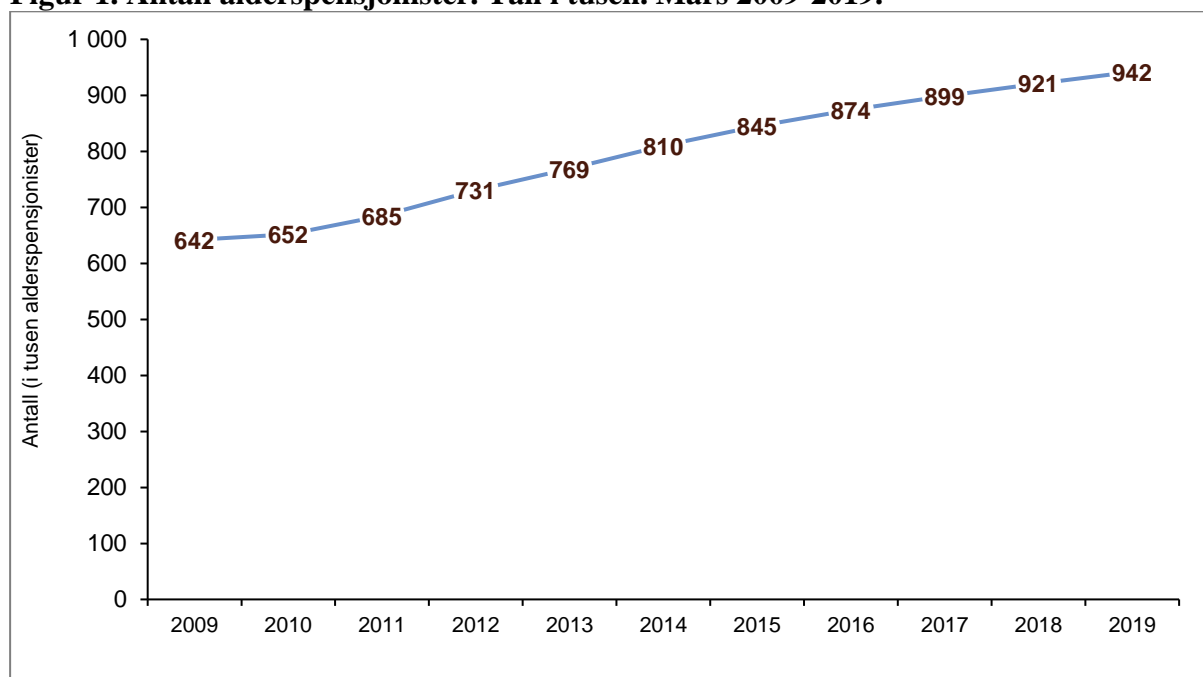
¹ Beregner differansen i utbetaling mellom menn og kvinner – i prosent av kvinners alderspensjon

Antall alderspensjonister er nå 941 600

Ved utgangen av mars 2019 var det 941 600 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 500 flere enn i mars 2018, en økning på 2,2 prosent. I løpet av de siste ti årene, fra utgangen av mars 2009, har antallet mottakere av alderspensjon økt med 299 200 personer. Det er en økning på 46,6 prosent.

Denne økningen skyldes i hovedsak to forhold: pensjonsreformen fra 2011 og at de store etterkrigskullene har nådd pensjonsalder. Ett av elementene i pensjonsreformen fra 2011 var å senke nedre aldersgrense for uttak av alderspensjon fra 67 til 62 år, og mange velger å benytte seg av denne muligheten. 92 200 av mottakerne av alderspensjon var i alderen 62 til 66 år ved utgangen av mars 2019, noe som tilsvarer 9,8 prosent av mottakerne. En annen grunn til økningen er at de store etterkrigskullene har nådd pensjoneringsalder. For eksempel fylte 1948-kullet 70 år i 2018, og de fleste av disse er nå alderspensjonister. 1957-kullet blir 62 år i løpet av 2019, og passerer da nedre aldersgrense for mulighet til uttak av alderspensjon.²

Figur 1. Antall alderspensjonister. Tall i tusen. Mars 2009-2019.

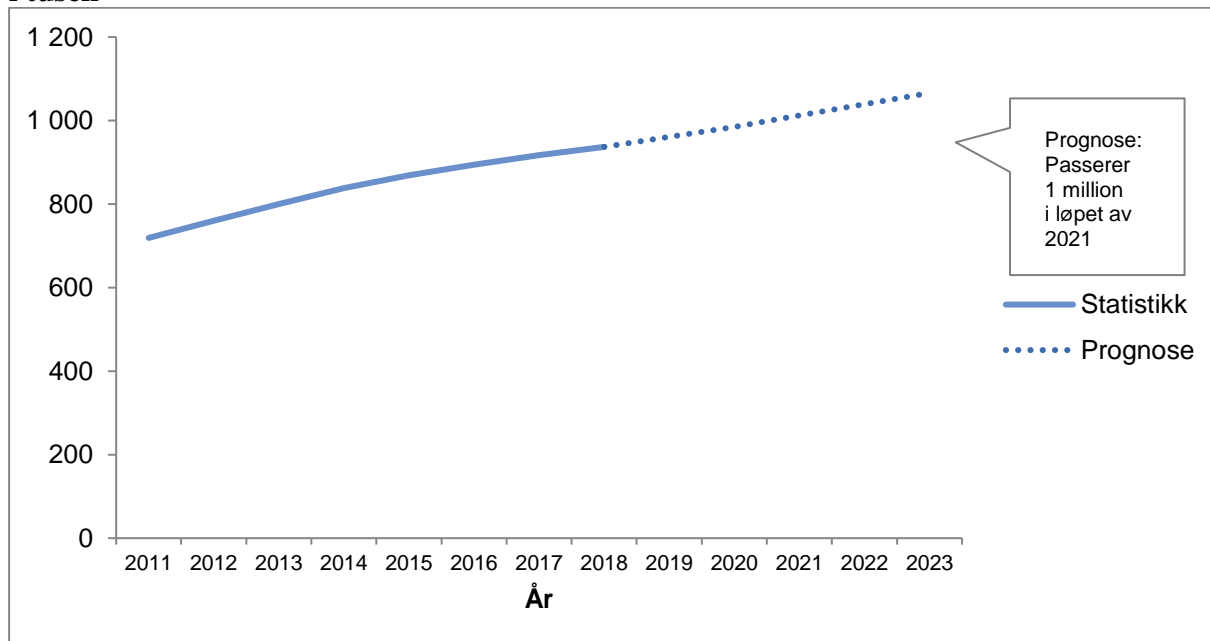
Kilde: NAV

² Ikke alle har mulighet til å velge å ta ut alderspensjon fra 62 år. Opptjeningen til alderspensjonen må være over et visst nivå. Uttak kan tidligst skje måneden etter fylte 62 år.

1 million alderspensjonister i 2021

Ifølge NAVs siste prognoser blir antallet alderspensjonister om lag 961 000 ved utgangen av 2019. Antallet forventes å passere 1 million i løpet av 2021. Anslaget for utgangen av 2023 er 1 066 000 alderspensjonister.

Figur 2. Prognose for antall alderspensjonister fram til 2023 (ved utgang av årene). Tall i tusen

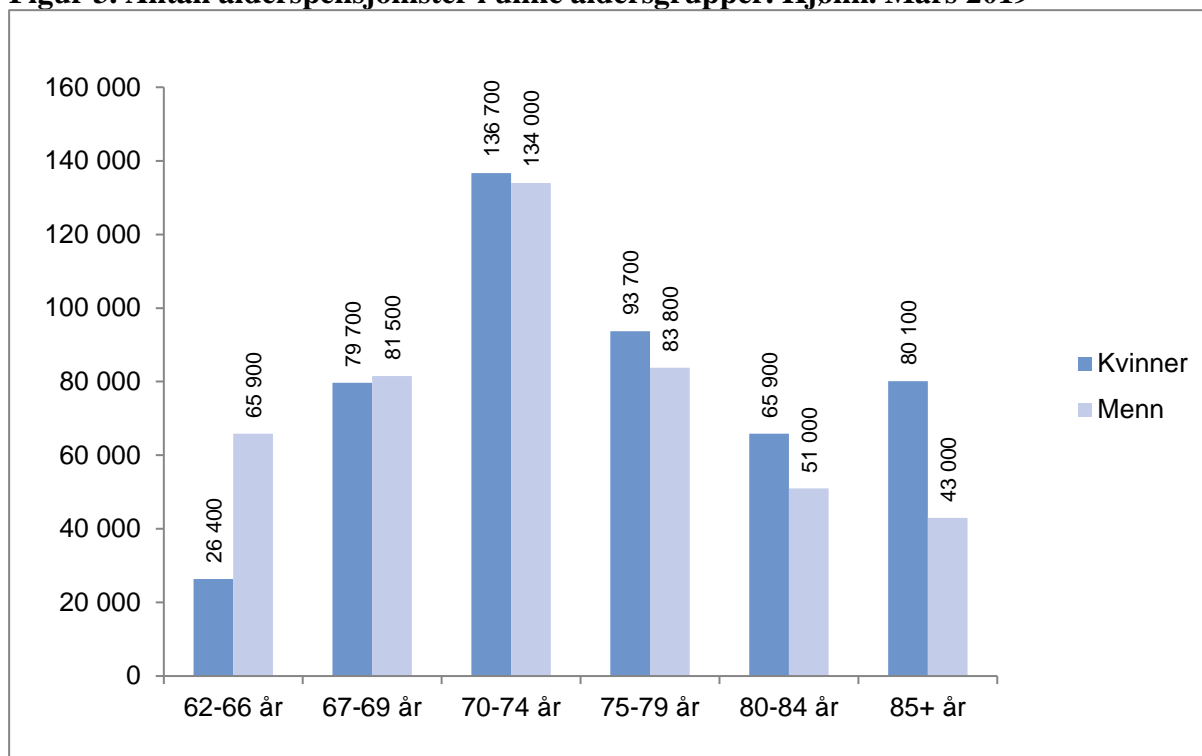
Kilde: NAV

Menn i flertall blant de yngste alderspensjonistene, kvinner i flertall blant de eldste

I alt var det 482 500 kvinner og 459 100 menn som mottok alderspensjon ved utgangen av mars 2019. Kvinner utgjør med det 51,2 prosent av mottakerne, og menn 48,8 prosent. Det er flest menn i de yngste aldersgruppene, men kvinneandelen stiger med alderen. Kvinner lever i gjennomsnitt lenger enn menn, og det gjenspeiles i kjønnsfordelingen i de eldste aldersgruppene der det er en overvekt av kvinner. At det er flest menn i de yngste aldersgruppene, forklares av at det er flere menn enn kvinner som velger å ta ut alderspensjonen før fylte 67 år. Blant alderspensjonistene under 67 år er 71,4 prosent menn.

448 200 av pensjonistene er mellom 70 og 79 år. Det utgjør 47,6 prosent av alle mottakere av alderspensjon. 240 000 pensjonister er over 80 år, en andel på 25,5 prosent. I aldersgruppen 67-69 år er det 161 200 mottakere, noe som tilsvarer en andel på 17,1 prosent. Som tidligere omtalt var 9,8 prosent av mottakerne av alderspensjon 62 til 66 år, det er 92 200 personer.

Figur 3. Antall alderspensjonister i ulike aldersgrupper. Kjønn. Mars 2019

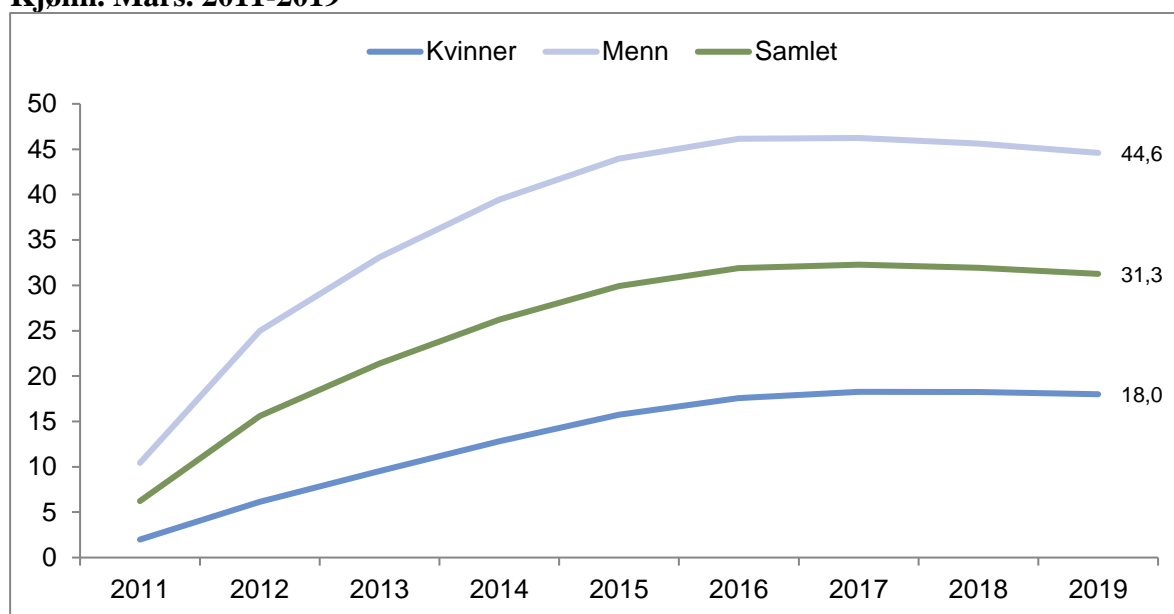
Kilde: NAV

31 prosent av 62-66 åringer har tatt ut alderspensjon

Fra innføringen av pensjonsreformen i 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år, samt å kombinere jobb og uttak av alderspensjon. Andelen som valgte å ta ut pensjon før fylte 67 år økte mye i de første årene etter reformen, men har nå flatet ut. Per mars 2019 mottok 31,3 prosent av befolkningen i aldersgruppa 62-66 år alderspensjon. Det er store forskjeller mellom kjønnene: 44,6 prosent av mennene i denne aldersgruppa mottok alderspensjon, mot 18,0 prosent av kvinnene.

De viktigste årsakene til kjønnsforskjellen er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkårene for å ta ut tidlig alderspensjon og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Allikevel er det slik at kvinner som oppfyller vilkårene, også har lavere uttakstilbøyelighet. Én mulig forklaring er at kvinner utsetter uttaket av alderspensjon fordi de har høyere forventet levealder enn menn. Kan hende ser noen kvinner seg tjent med et høyere nivå på livslang månedlig alderspensjon, framfor tidligere uttak med lavere utbetalinger per måned.

Figur 4. Mottakere av alderspensjon i andel av befolkningen i aldersgruppen 62-66 år. Kjønn. Mars. 2011-2019

Kilde: NAV

I 2018 var gjennomsnittlig årlig alderspensjon 237 856 kroner

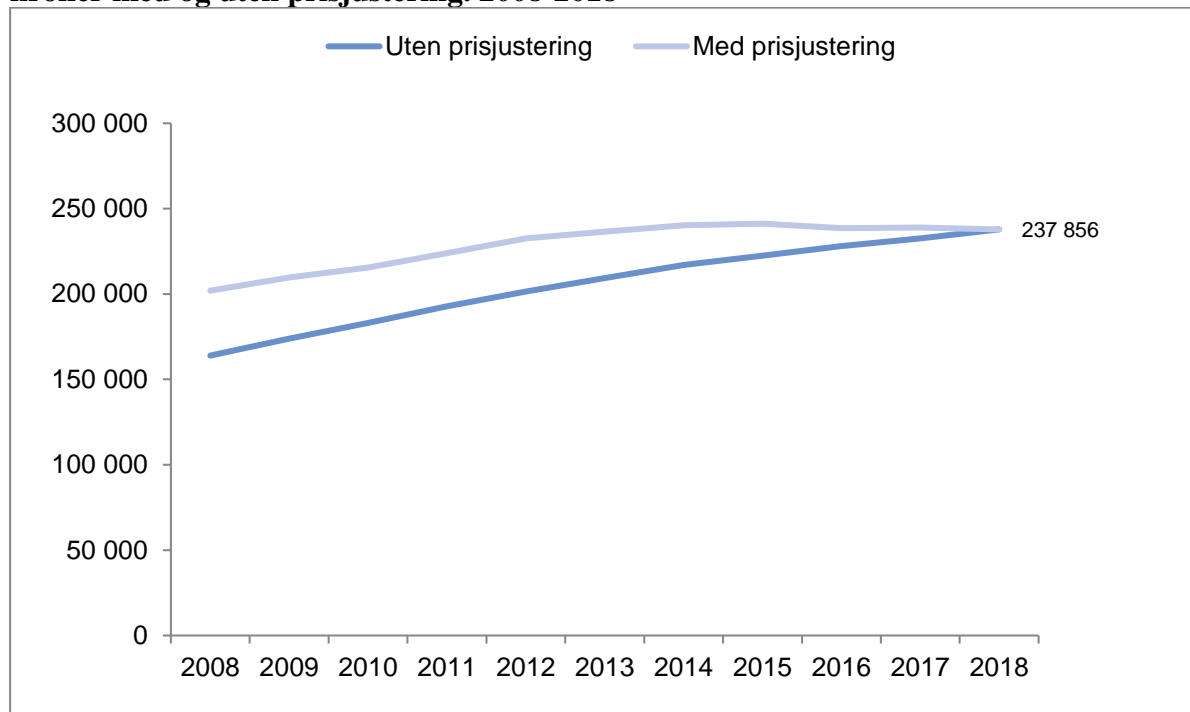
Alderspensjonister fikk utbetalt 237 856 kroner i gjennomsnittlig årlig alderspensjon fra folketrygden i 2018. Det er 5 278 kroner mer enn i 2017. Da fikk alderspensjonistene utbetalt 232 578 kroner. Økningen fra 2017 til 2018 er på 2,3 prosent. Samtidig har prisveksten vært relativt høy i 2018: 2,7 prosent. Det har medført at realverdien av gjennomsnittlig årlig alderspensjon har sunket med cirka 0,5 prosent fra 2017 til 2018.³

Utviklingen i gjennomsnittlig alderspensjon de siste 10 år er vist i figur 5. Figuren viser betydelig vekst i kjøpekraften for alderspensjonen (før skatt) i løpet av disse årene. I løpet av de siste 10 årene har realverdien av gjennomsnittlig alderspensjon økt med 18 prosent.⁴ De siste årene har veksten flatet ut, noe som henger sammen med beskjedne lønnsvekst og relativt høy prisvekst. Utviklingen er justert med prisstigningen (KPI). Uten prisjustering har økningen vært på 45 prosent (nominell utvikling).

³ På grunn av avrunding er det et mindre avvik mellom prisvekst, endring i realverdi av alderspensjon og endring i nominell verdi av alderspensjon

⁴ Det har vært gjort noen endringer i skattereglene for alderspensjonister i denne perioden. Det har også betydning for utviklingen i kjøpekraft

Figur 5. Utvikling i årlig gjennomsnittlig alderspensjon fra NAV, før skatt. Utvikling i kroner med og uten prisjustering. 2008-2018

NAV og SSB (KPI)

Menn får høyere alderspensjon enn kvinner

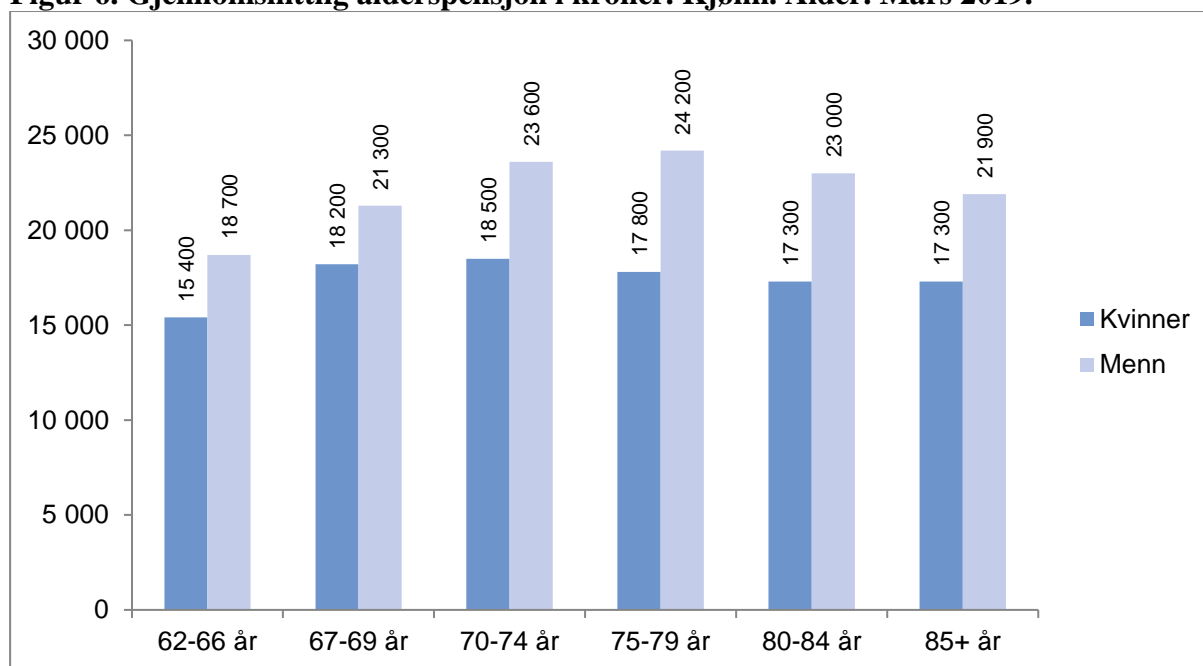
Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 17 800 kroner i månedlig alderspensjon i mars 2019, mens menn fikk utbetalt 22 400 kroner. Det er en differanse på 4 600 kroner. Menn får altså litt over en fjerdedel mer i alderspensjon enn kvinnene, hvis man tar utgangspunkt i kvinnenes alderspensjon.⁵ Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner. For menn og kvinner sett under ett var gjennomsnittlig utbetalt beløp 20 000 kroner i mars.

I figur 6 er kjønnsforskjeller mellom ulike aldersgrupper vist – for mars 2019. Her ser man at kjønnsforskjeller forekommer i alle aldersgrupper, men er mindre i de yngste aldersgruppene. I aldersgruppen 67-69 år var gjennomsnittlig månedlig utbetaling for menn 21 300, mot

⁵ Beregner differansen i utbetaling mellom menn og kvinner – i prosent av kvinners alderspensjon

18 200 kroner for kvinner. Menn i alderen over 85 år mottok i gjennomsnitt 21 900 kroner, mens kvinnene i samme aldersgruppe fikk utbetalt 17 300.

Figur 6. Gjennomsnittlig alderspensjon i kroner. Kjønn. Alder. Mars 2019.

Kilde: NAV

Stadig flere alderspensjonister mottar også AFP i privat sektor

I mars 2019 var det 76 300 alderspensjonister som også mottok utbetalinger fra avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor. På samme tidspunkt i 2018 var antallet 67 700. Økningen fra 2018 til 2019 er på 12,7 prosent.

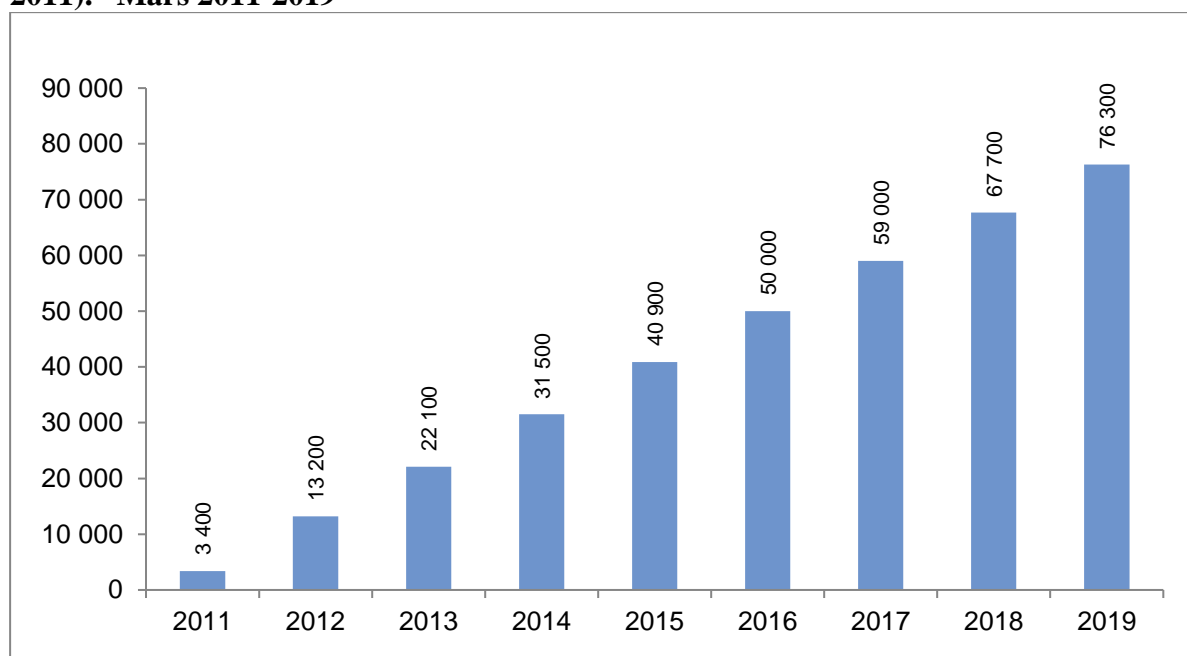
Antallet alderspensjonister som også får AFP-utbetalinger har steget kraftig siden den nye AFP-ordningen i privat sektor ble innført i 2011. Utviklingen er vist i figur 7. På de siste fem årene har antallet steget over 140 prosent. I mars 2014 var antallet 31 500.

Det ble innført ny AFP i privat sektor i 2011. Ytelsen kan nå fritt kombineres med arbeid. AFP består av et livsvarig påslag til alderspensjonen, samt et tidsbegrenset tillegg til

mottakere i alderen 62–66 år. Det er et krav at AFP i privat sektor tas ut sammen med alderspensjon, men det er siden mulig å sette uttak av alderspensjon på vent.⁶

Gruppen som mottar både alderspensjon og AFP i privat sektor, fikk i mars 2019 i gjennomsnitt 5 600 kroner i månedlig AFP-utbetaling. Hvis man sammenligner med alderspensjonen de mottok, så tilsvarer AFP-utbetalingene 29 prosent av den gjennomsnittlige alderspensjonen (for samme gruppe).⁷ Den livsvarige delen av AFP-ytelsen deres var i gjennomsnitt 4 700 kroner.

Figur 7. Antall alderspensjonister som mottar AFP i privat sektor (kun ny ordning fra 2011).* Mars 2011-2019

*Mottakere som kun har AFP i privat sektor (og ikke alderspensjon) inngår ikke i denne statistikken
Kilde: NAV

Nye alderspensjonister: stadig færre nye mottakere

Antall nye alderspensjonister var 15 200 i de 3 første månedene i 2019 mot 15 900 i samme periode i 2018. Det er en nedgang på 4,4 prosent fra 2018 og trenden de siste årene er at antall

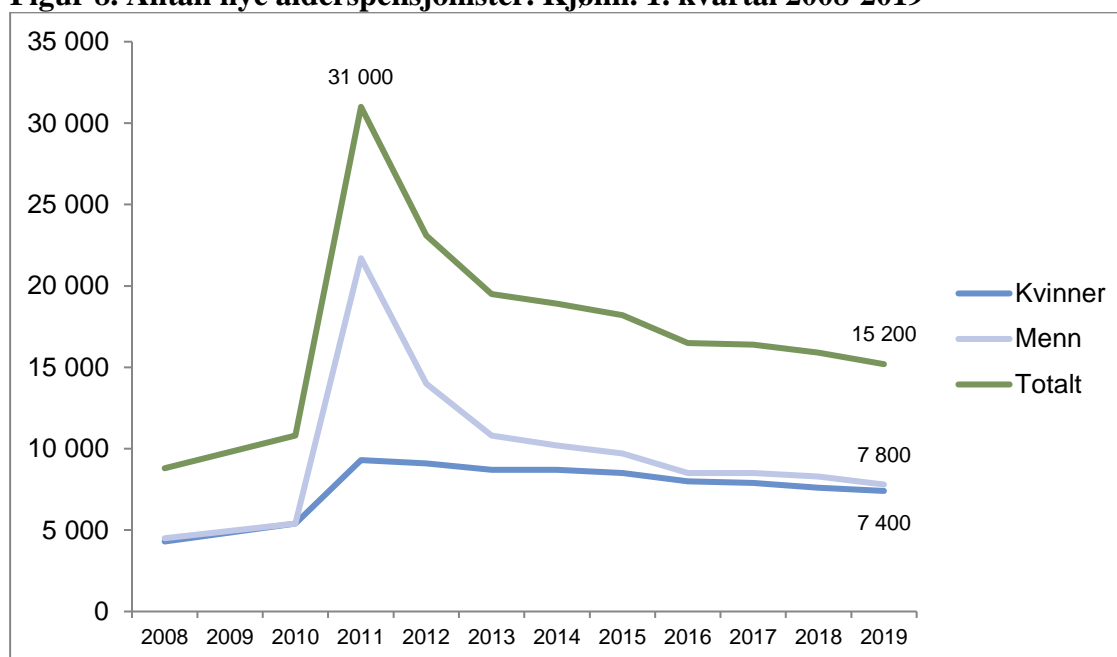
⁶ Statistikken som presenteres her er antall med både alderspensjon og AFP i privat sektor, som er noe lavere enn totalt antall AFP mottakere i privat sektor. I mars 2019 var det totale antallet 78 700

⁷ Beregnet som forholdet mellom AFP og alderspensjon: AFP delt på alderspensjon

nye mottakere synker. Utviklingen av nye alderspensjonister blir vist i figur 8. Høyest tilgang var det etter pensjonsreformen i 2011, da det ble 31 000 nye alderspensjonister i samme periode. Tilgangen så langt i 2019 er omtrent halvparten av antall nye alderspensjonister i samme periode i toppåret 2011.

I 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år. Ved innføringen fikk fem årskull mulighet til uttak før 67 år. Senere årskull har kommet inn i ordningen ett av gangen. De fem kullene har bidratt til den nevnte toppen i 2011. Et viktig moment er også at de store etterkrigskullene nådde pensjonsalder.

Figur 8. Antall nye alderspensjonister. Kjønn. 1. kvartal 2008-2019

Kilde: NAV

Om pensjonsreformen og innfasing av regelverk

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon: 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

Pensjonsreformen har et langt tidsperspektiv. Endret regelverk for opptjening og beregning av alderspensjon fases inn for ulike fødselskull etter hvert som de nærmer seg aktuell alder:*

«Gammel ordning»: årskullet født i 1943 og tidligere

«Revidert ordning»: årskullene 1944 – 1953**

«Kombinert ordning»: årskullene 1954 – 1962

«Ny ordning»: årskullene 1963 og framover

2016 var det første året alderspensjon ble utbetalt etter regler i folketrygdlovens kapittel 20. Da ble 1954-årskullet 62 år og kunne velge å starte uttak av alderspensjon. Årskullene fra 1954 til og med 1962 får alderspensjon opptjent og beregnet etter både folketrygdlovens kapittel 19 og kapittel 20 («kombinert ordning»).

Alderspensjon etter kapittel 20 har to hovedkomponenter: inntektpensjon og garantipensjon. Inntektpensjonen er en del av alderspensjonen som beregnes på grunnlag av den opptjente pensjonsbeholdningen. All pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år teller.*** Garantipensjon er et element i den nye alderspensjonen som gjelder dem som har relativt lav opptjening av inntektpensjon. Når opptjente pensjonsrettigheter overstiger et visst nivå, vil den enkelte kun få utbetalt inntektpensjon.

Et viktig moment med de nye reglene er at alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjonen, og at man får pensjonsopptjening allerede fra første krone. Med de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon oppnådde man full pensjonsopptjening etter 40 år.

**Begrepsbruken på ordningene for de ulike årskullene følger Kjørstad og Syse (2012), «Velferdsrett I» (5. utgave)*

***Det var også mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning»*

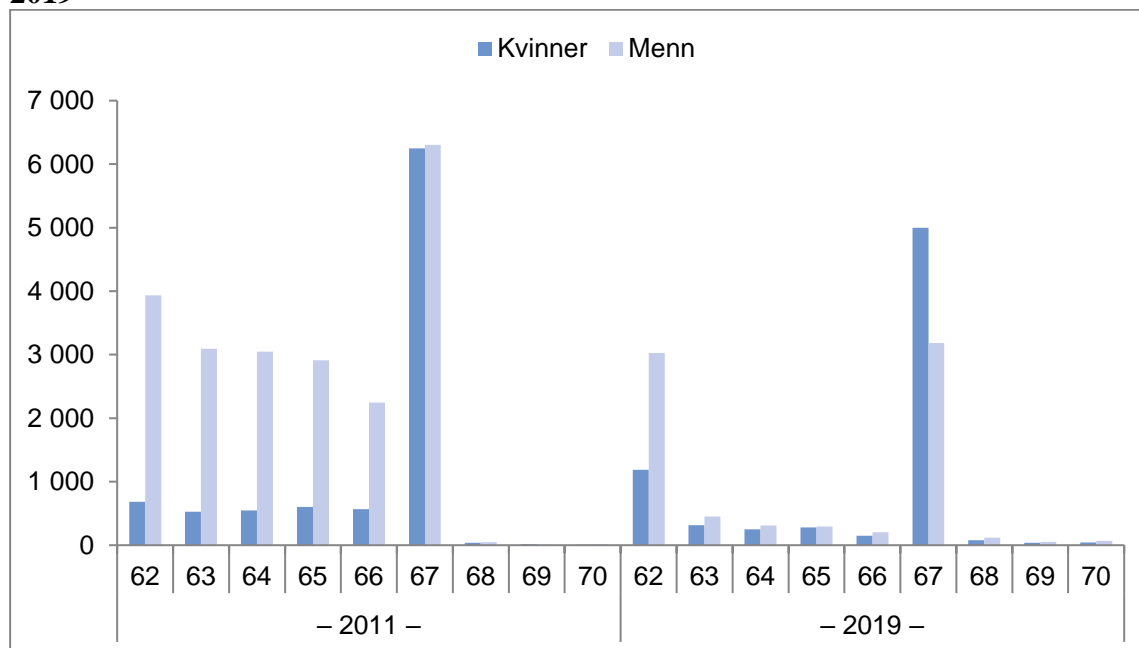
**** Opptjening fra 13 år gjelder for inntekt opptjent etter 2010*

De fleste tar ut pensjon ved 62 eller 67 år

Gjennomsnittlig alder for uttak av alderspensjon var 65,3 år så langt i 2019. For kvinner var gjennomsnittsalderen 66,0 år, mens den for menn var 64,8 år.

Figur 9 viser uttaksalder for kvinner og menn i henholdsvis 2019 og 2011. Figuren viser at det er tydelige forskjeller mellom når kvinner og menn velger å starte sitt uttak av alderspensjon. Menn velger i større grad enn kvinner å begynne sitt uttak ved 62 års alder, mens kvinner oftere enn menn starter sitt uttak ved 67 år.

Figur 9. Antall nye pensjonister i aldersgruppen 62-70 år. Kjønn. 1. kvartal 2011 og 2019

Kilde: NAV

Fortsatt nedgang i antall minstepensjonister⁸

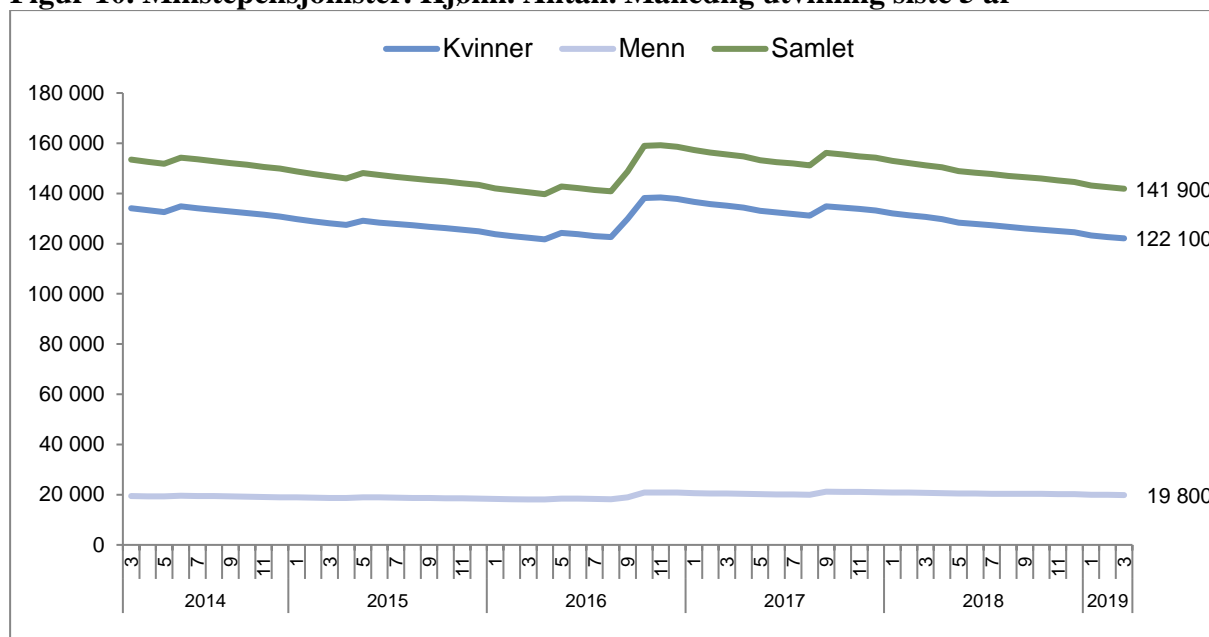
Ved utgangen av mars 2019 var det 141 900 alderspensjonister som mottok minstepensjonsnivå. Det er en 9 300 færre på samme tidspunkt i 2018, noe som tilsvarer en nedgang på 6,2 prosent. Det er i all hovedsak kvinner som står for denne nedgangen. Av nedgangen på 9 300 personer var 8 500 kvinner. Figur 10 viser en økning i antallet minstepensjonister høsten 2016, og en ny mindre markant økning høsten 2018. Dette skyldtes endringer i satsene for minstepensjonsnivå og at det ble innført en ny, høyere sats for enslige.

Den langsiktige trenden er allikevel at det blir færre minstepensjonister. Fra utgangen av mars 2014 til utgangen av mars 2019 har antallet sunket med 11 600 personer, en nedgang på 7,6 prosent. Nedgangen skyldes blant annet at yngre kull av alderspensjonister har mer opptjening til alderspensjon enn de eldre kullene.

⁸ NAV har avdekket en teknisk feil som gjør at livsvarig del av AFP i privat sektor ikke medregnes i datagrunnlaget for beregning av minstepensjon-statistikken. Feilen gjelder kun statistikk, ikke utbetalinger av ytelser, saksbehandlingen av søknader, etc. Siste anslag indikerte at antallet var om lag 700 for høyt.

Etter hvert som nye regler etter folketrygdens kapittel 20 («kombinert ordning» og «ny ordning») fases inn, vil det få betydning at garantipensjonen i de nye opptjeningsreglene for alderspensjon bare avkortes med 80 prosent mot inntektpensjonen. Blant personer som omfattes av gamle opptjeningsregler for alderspensjon, avkortes minstepensjonen krone for krone mot den inntektsavhengige delen av pensjonen (tilleggspensjonen).

Figur 10. Minstepensjonister. Kjønn. Antall. Månedlig utvikling siste 5 år

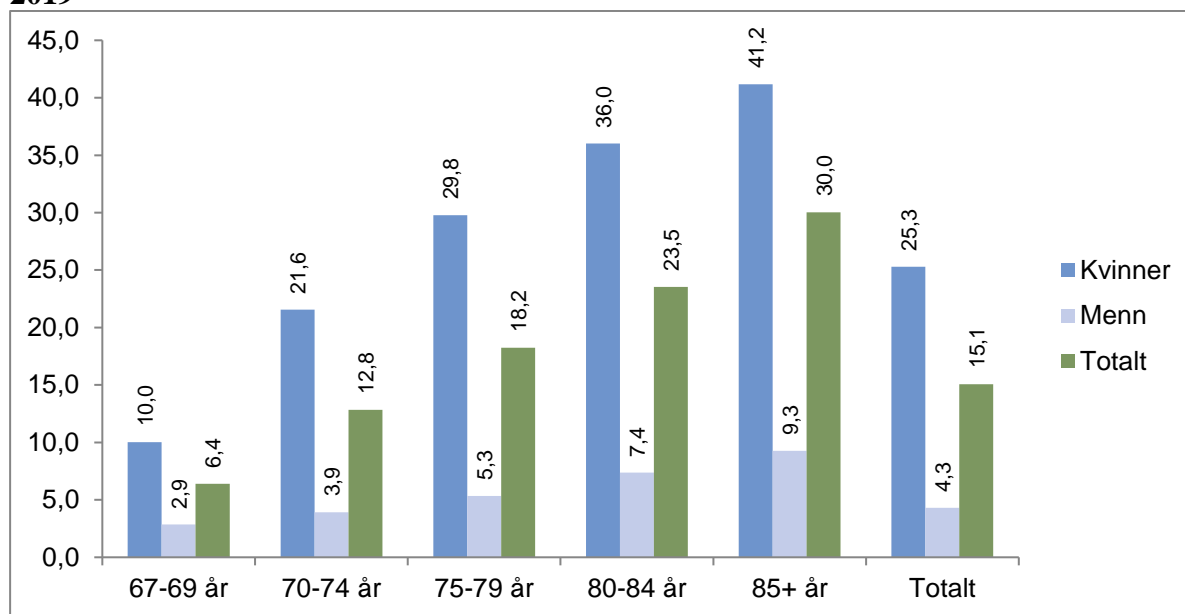

Kilde: NAV

Blant alle alderspensjonistene var det 15,1 prosent som mottok minste pensjonsnivå ved utgangen av mars 2019. Det er en klart større andel kvinner enn menn som mottar minstepensjon. Andelen kvinner var 25,3 prosent, mens det kun var 4,3 prosent av mennene som var minstepensjonister.

Det er spesielt de eldre kvinnene som mottar minste pensjonsnivå. Figur 11 viser at 41,2 prosent av alle kvinnelige alderspensjonister over 85 år var minstepensjonister. For menn i den samme aldersgruppa var andelen 9,3 prosent. I aldersgruppa 67-69 år var den tilsvarende andelen for kvinner 10,0 prosent.

Figur 11. Andel minstepensjonister av alle alderspensjonister. Kjønn og alder. Mars 2019

Kilde: NAV

Gradert uttak, tillegg i pensjonen og kombinasjon med andre ytelser

Gradert uttak av pensjon

I mars 2019 var det 12 100 personer i aldersgruppen 62-66 år som tok ut gradert alderspensjon. Det utgjør 13,1 prosent av alle alderspensjonistene i denne aldersgruppen. Andelen i mars 2018 var 12,3 prosent. Mulighet for å ta ut gradert alderspensjon ble innført med pensjonsreformen i 2011, og ved utgangen av mars 2011 hadde 18,1 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppen 62-66 år valgt å gjøre dette.

Det er flere kvinner enn menn som velger å ta ut gradert alderspensjon. 22,9 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene mellom 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av mars 2019. Den tilsvarende andelen for menn var 9,3 prosent.

I aldersgruppa 67-69 år er det mindre vanlig med gradert uttak av alderspensjonen. Ved utgangen av mars 2019 var det 1 600 personer som tok ut gradert alderspensjon i denne aldersgruppa. Det utgjør 1,0 prosent av mottakerne. I de eldre aldersgruppene er andelen med gradert uttak enda lavere. Personer født før 1943 har ikke hatt mulighet til gradert uttak.⁹

⁹ Det var mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning» - se faktaboks

I løpet av første kvartal 2019 ble det i alt foretatt 3 300 endringer av grad. Det er en økning fra samme periode i 2018 hvor det ble gjort 3 100 endringer. Tilsvarende tall for 2017 er 2 800 endringer.

Anvendt siden 2016: Pensjon beregnet med inntekts- og garantipensjon

Alderspensjon etter de nye reglene i folketrygdloven kapittel 20 har vært utbetalt siden 2016. Det skjedde i sammenheng med at fødselskullet fra 1954 hadde mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 år. I 2019 har fødselskullene fra og med 1954 til 1957 hatt mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 års alder.¹⁰

Ved utgangen av mars 2019 var det 55 800 personer som mottok pensjon etter en kombinasjon av folketrygdlovens kapittel 19 og 20. (Dette er såkalt «kombinert ordning» - se faktaboks). Nesten alle mottok inntektpensjon, mens 7 500 mottok garantipensjon som en del av alderspensjonen.

Alderspensjon i kombinasjon med uføretrygd

Det var 2 500 personer som kombinerte alderspensjon og gradert uføretrygd (tidligere uførepensjon) ved utgangen av mars 2019. Det er omtrent på samme nivå som i mars 2018, da antallet var 2 600. Muligheten til å kombinere alderspensjon med gradert uføretrygd ble innført med pensjonsreformen i 2011. I mars 2011 var antallet med en slik kombinasjon 800 personer.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Personer som har mottatt uføretrygd og som går over til alderspensjon, får et skjermingstillegg som en del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av mars 2019 var det 148 000 personer som mottok skjermingstillegg. I 2018 var antallet 134 100 personer. Per i dag er det årskullene fra 1944 til 1952 som mottar skjermingstillegg.¹¹

¹⁰ Uttaket kan skje første måned etter fylte 62 år.

¹¹ Det er ventet at regjeringen vil legge fram et forslag til Stortinget om hvordan en eventuell ny ordning for andre aldersgrupper skal utformes. I påvente av en slik beslutning er det vedtatt at skjermingstillegg videreføres for årskullene 1952 og 1953 som fyller 67 år i henholdsvis 2019 og 2020.

Sammenheng mellom alderspensjon, tjenestepensjonsordninger og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig og privat sektor

Alderspensjon fra folketrygden er for mange hovedkilden til inntekt etter at yrkeskarrieren er avsluttet. Samtidig har det norske pensjonssystemet en rekke elementer ved siden av alderspensjon. Her omtales to ordninger som har betydning både for størrelse på utbetalinger til den enkelte og for tidligpensjonering i arbeidslivet: tjenestepensjon og avtalefestet pensjon. De aller fleste arbeidstakere er innmeldt i en tjenestepensjonsordning. Videre er et stort antall også ansatt på en arbeidsplass som har tariffavtale mellom arbeidsgiver og ansatte om avtalefestet pensjon (AFP).

Tidspunkt for uttak

Siden 2011 har det vært mulig å starte uttak av alderspensjon fra og med 62 års alder. Uttaket kan gjøres uavhengig av om man er i arbeid eller ikke. Søknad om alderspensjon er altså ikke lenger ensbetydende med et avsluttet yrkesliv. Samtidig er det flere yrkesgrupper som har såkalt særaldersgrense, organisert via tjenestepensjonsordningene. De vanligste særaldersgrensene er 60 og 65 år, og en del kan også slutte inntil 3 år tidligere hvis de har tilstrekkelig tjenestetid. Særaldersgrense gir rett til å slutte i arbeid ved avtalt alder og i noen tilfeller også en plikt. Man får da normalt en særalderspensjon fra tjenestepensjonsordningen som varer fram til 67 år, før man går over på alderspensjon fra folketrygden i kombinasjon med ordinær tjenestepensjon.

Tjenestepensjon

Utbetalinger fra tjenestepensjonsordninger har for mange alderspensjonister stor økonomisk betydning. Per i dag er regelverket for tjenestepensjon i privat og offentlig sektor relativt ulikt. I privat sektor finnes det såkalte innskuddsordninger, ytelsesbaserte ordninger og hybride ordninger. Utbetalt beløp fra tjenestepensjonen kan variere en del mellom ulike pensjonsavtaler (sammenlignet med tidligere lønnsnivå). Tjenestepensjon i offentlig sektor har en ytelsesbasert utforming. Variasjonen i nivå på utbetalt beløp mellom ulike pensjonsavtaler er mindre enn i privat sektor. Samtidig er det en del særordninger i offentlig sektor. En annen forskjell er at utbetalingene fra offentlige tjenestepensjonskasser samordnes med utbetalinger av alderspensjon fra folketrygden. Samordning er fordeling av samlet pensjon fra folketrygden og offentlige tjenestepensjonsordninger. Pensjonen fra folketrygden betales fullt ut, mens offentlig tjenestepensjon reduseres etter bestemmelsene i samordningsloven. Det er ikke samordning mellom tjenestepensjon i privat sektor og folketrygden.

AFP

I offentlig sektor er AFP fortsatt en ordning for å slutte helt eller delvis i arbeid mellom 62 og 66 år. Det er ikke tillatt å kombinere AFP i offentlig sektor med alderspensjon. I privat sektor ble AFP endret i 2011. Det er i dag ikke noen som mottar AFP i privat sektor etter gammel ordning. Etter reglene for den nye ordningen utbetales det blant annet et livsvarig AFP-tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Ordningen har således likhetstrekk med en tilleggspensjon. Det er mulig å ta ut både AFP i privat sektor og alderspensjon samtidig som man er i jobb. For dem som ønsker og har rettigheter til det, er det også mulig å avslutte yrkeskarrieren fra 62 års alder og ta ut AFP i privat sektor sammen med alderspensjon. Ved uttak av AFP i privat sektor før 67 års alder, utbetales det et såkalt kronetillegg fram til 67 år. Tillegget gir noe høyere AFP-utbetaling i alderen mellom 62 og 67 år. Samtidig blir utbetalinger etter 67 års alder lavere for dem som har mottatt dette tillegget.

Enighet om ny løsning for AFP og tjenestepensjon i offentlig sektor

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble i 2018 enige om hovedtrekkene for en ny pensjonsløsning i offentlig sektor som omfatter blant annet tjenestepensjon og AFP. Endringene vil gjelde dem som er født i 1963 eller senere. Tjenestepensjonen blir et påslag til alderspensjonen, uten samordning med folketrygden. Den vil kunne kombineres med inntekt og kunne tas ut fra og med 62 år. Alle år i jobb fram til 75 år kan gi opptjening. AFP i offentlig sektor blir mer lik AFP i privat sektor, med et livslangt påslag til alderspensjonen. Det vil også komme en ordning med betinget tjenestepensjon for dem som ikke kvalifiserer til den nye AFP i offentlig sektor.

Forsørgingstillegg

Per mars 2019 var det 1 920 personer som mottok forsørgingstillegg for ektefelle. Det er omtrent på samme nivå som i 2018 da 1 950 mottok tillegget. I mars 2011 var antallet 2 710.

550 alderspensjonister mottok forsørgingstillegg for barn i mars 2019. I samme periode i 2018 var antallet 520, mens det i 2011 var 420 mottakere.

Sysselsettingen blant alderspensjonister¹²

Etter innføringen av pensjonsreformen i 2011 kan mange selv velge når de ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år¹³. Alderspensjonen kan fritt kombineres med arbeid uten at pensjonen blir redusert.

Figur 12 viser hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid.¹⁴ 57,7 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år er registrert med et arbeidsforhold ved utgangen av fjerde kvartal 2018.

Det er økning i andel sysselsatte alderspensjonister fra 4. kvartal 2017 til 4. kvartal 2018 for enkelte aldersgrupper. Andelen har gått opp med om lag 2 prosentpoeng for 62-åringene og 63-åringene.

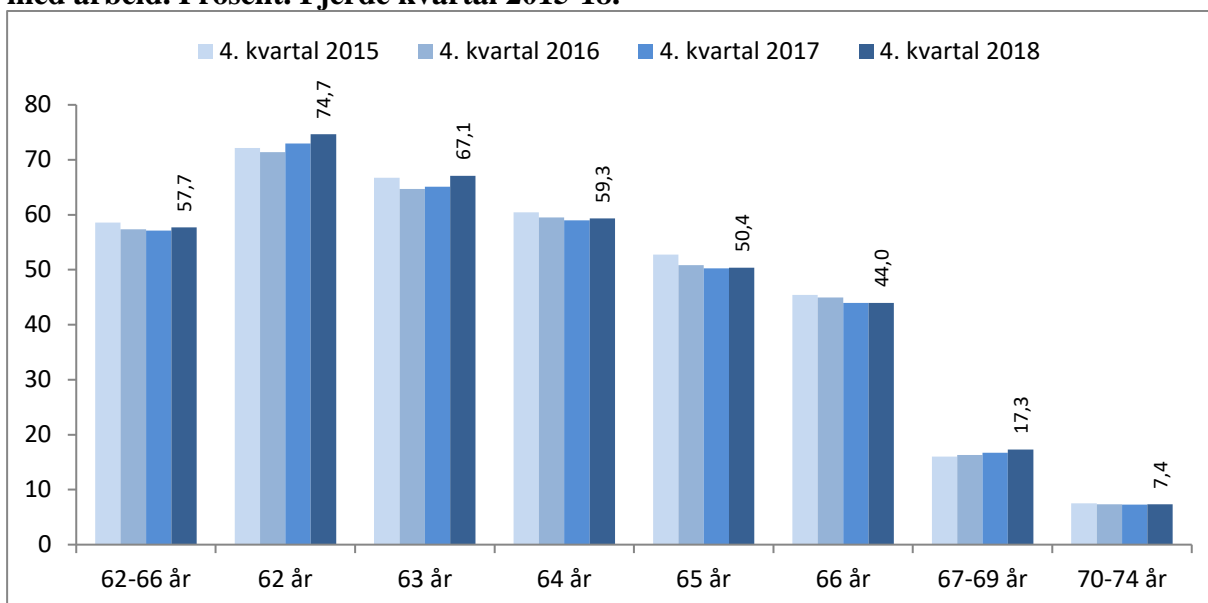
Andelen som kombinerer arbeid og pensjon er klart lavere blant dem over 67 år, og er jevnt fallende med alder blant dem under 67 år. Pensjonister som har fylt 67 år inkluderer dem som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser. Ikke minst de uføretrygdede har begrenset tilknytning til arbeidslivet. Aldersgruppene før og etter 67 år er således ikke helt sammenlignbare.

¹² Årsaken til at statistikken for sysselsetting ligger et kvartal bak annen statistikk, er at dataene vi bruker om arbeidsforhold blir klare noe senere enn de andre datakildene vi anvender

¹³ De fleksible uttaksreglene medfører at årlig pensjon øker med uttaksalder, innenfor intervallet fra måneden etter fylte 62 og fram til måneden etter fylte 75 år.

¹⁴ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker- og arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Figur 12. Alderspensionister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer alderspensjon med arbeid. Prosent. Fjerde kvartal 2015-18.

Kilde: NAV og SSB

* Merk at det har vært en endring i tidsserien ved innføringen av A-ordningen i 2015, som gjør det mer komplisert å sammenligne tallene i figur 12 med statistikk lengre tilbake i tid

Arbeid og andre ytelser to måneder før første uttak av alderspensjonen¹⁵

Om lag halvparten av nye alderspensjonister i 2018 var registrert med et arbeidsforhold to måneder før de startet første uttak av alderspensjon. Det gjelder 49,5 prosent av alderspensjonistene. Blant disse var 7,4 prosentpoeng registrert med både et arbeidsforhold og en ytelse. Eksempler på slike ytelser er uføretrygd og avtalefestet pensjon i offentlig sektor. I slike tilfeller har personene typisk delvis uføretrygd eller AFP – som kombineres med arbeid.

25,7 prosent av personene var registrert kun med uføretrygd to måneder før uttaket av alderspensjon i 2018. I tillegg kommer personer registrert med både uføretrygd og arbeid, om lag 3,5 prosentpoeng. Sistnevnte er vist som en del av «i arbeid med ytelse» i figur 13.

Det er også en god del alderspensjonister som har mottatt avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor før de blir alderspensjonister.¹⁶ I 2018 gjaldt det 8,0 prosent av de nye

¹⁵ Statistikken oppdateres for hvert halvår, neste oppdatering er planlagt for første halvår 2019

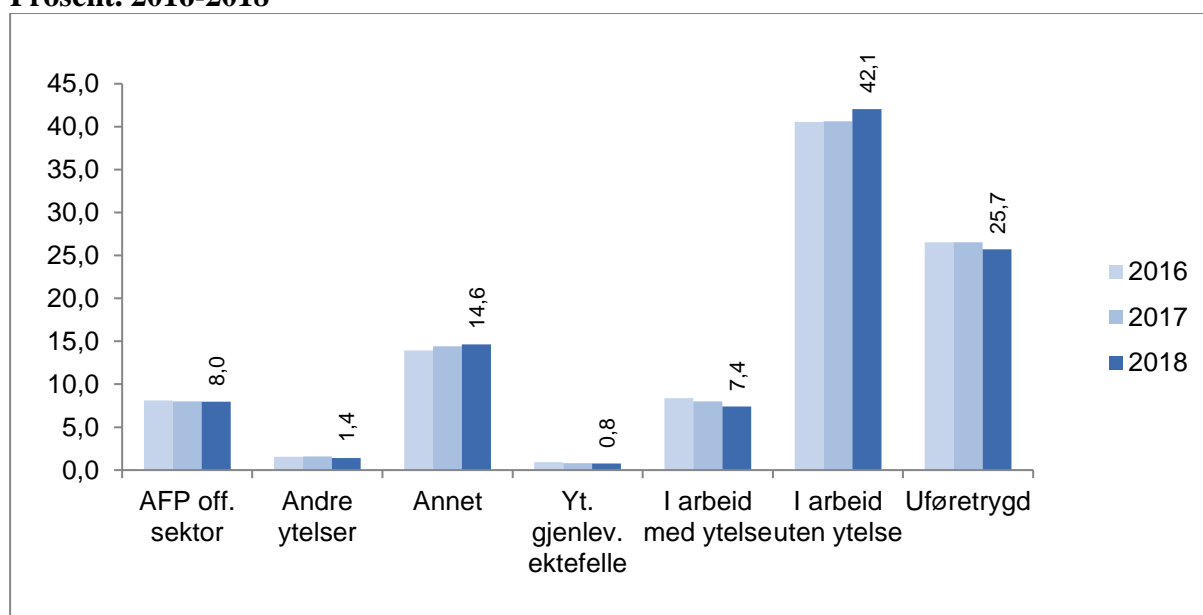
¹⁶ Det er noe underrapportering av antallet med AFP i offentlig sektor, som kan medføre at noen blir plassert i annet-kategorien

alderspensionistene. Noen alderspensionister har også mottatt ytelse til gjenlevende ektefelle: 0,8 prosent. For både AFP og ytelse til gjenlevende var det i tillegg om lag ett prosentpoeng som kombinerte ytelsene med arbeid.

14,6 prosent er oppført med «annet» i 2018. I stor grad er dette personer som ikke gjenfinnes i aktuelle registre. Det gjelder blant annet selvstendig næringsdrivende, personer som mottar tjenstepensjon og som ikke er i arbeid, mottakere av sosialhjelp samt hjemmeværende som blir forsørget av familien.¹⁷ Det kan også være personer som er i andre ordninger og mottar andre ytelser enn dem som er undersøkt her.

Andelen i arbeid har gått opp cirka ett prosentpoeng fra 2017 til 2018, og andelen med uføretrygd har gått ned med omtrent ett prosentpoeng. Ellers er utviklingen i figur 13 relativt stabil.

Figur 13. Nye alderspensionister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. Prosent. 2016-2018

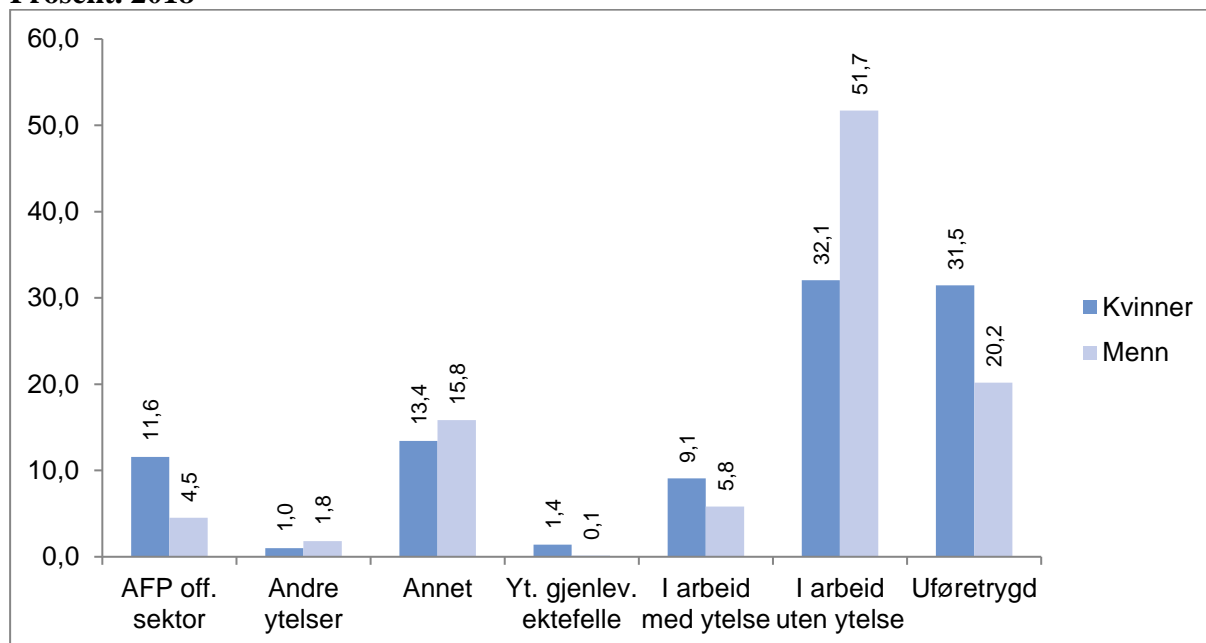
*Alderspensionister bosatt i Norge
Kilde: NAV

Hvis man sammenligner menn og kvinner, så er det en større andel menn som var i arbeid to måneder før uttak av alderspensjon. Blant kvinner er det en noe høyere andel som var registrert med uføretrygd, men også med AFP i offentlig sektor. Dette henger blant annet

¹⁷ Vedrørende personer som mottar tjenstepensjon og som ikke er i arbeid: Dette gjelder personer med såkalt særalderspensjon, det vil si som har tjenstepensjon med særaldersgrense

sammen med at det er noe flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd, og at det også er overvekt av kvinner som tar ut AFP i offentlig sektor.

Figur 14. Nye alderspensjonister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. Kjønn. Prosent. 2018

*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

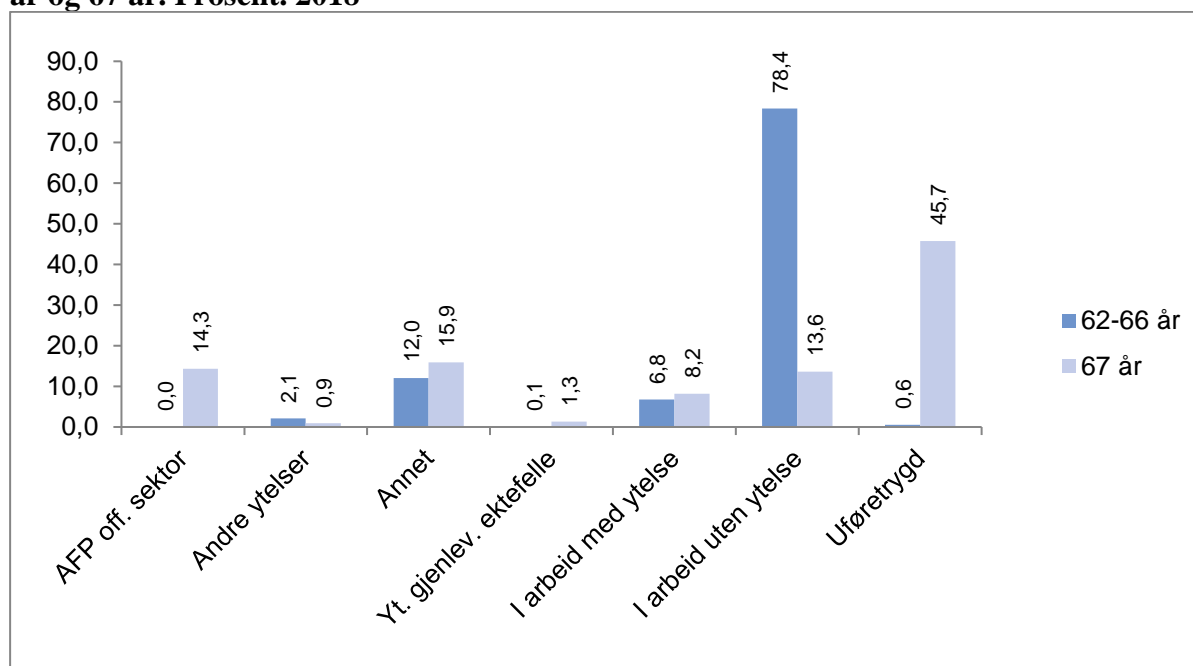
Det er klar forskjell i tidligere status mellom alderspensjonister som går av i alderen 62 til 66 år og dem som går av ved 67 års alder. Dette er vist i figur 15. De fleste i alderen 62 til 66 år som velger å ta ut alderspensjon for første gang, var i jobb to måneder før uttaket av alderspensjon. Blant nye alderspensjonister 62 til 66 år i 2018, var 85,2 prosent registrert med et arbeidsforhold.

Hvis man ser på 67-åringene, så mottok 45,7 prosent kun uføretrygd to måneder tidligere. 21,8 prosent var registrert med arbeid. Blant disse var 8,2 prosentpoeng registrert med ytelse fra NAV i tillegg til arbeid. Årsaken til at andelen uføretrygd er mye høyere ved 67 år enn i aldersgruppen 62-66 år, er at uføreytelsen opphører ved 67 år. Da er det alderspensjon som er aktuelt for denne gruppen.

Det er ikke bare uføretrygd som avsluttes når mottaker blir 67 år. Blant annet ytelse til gjenlevende ektefelle (eventuelt partner eller samboer med felles barn) og avtalefestet pensjon i offentlig sektor varer også kun til 67 år. I 2018 var 14,3 prosent av nye alderspensjonister

(ved 67 år) registrert kun med AFP i offentlig sektor to måneder før uttaket av alderspensjon og 1,3 prosent kun med ytelse til gjenlevende ektefelle.

Figur 15. Nye alderspensjonister*. Status to måneder før uttak av alderspensjon. 62-66 år og 67 år. Prosent. 2018

*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

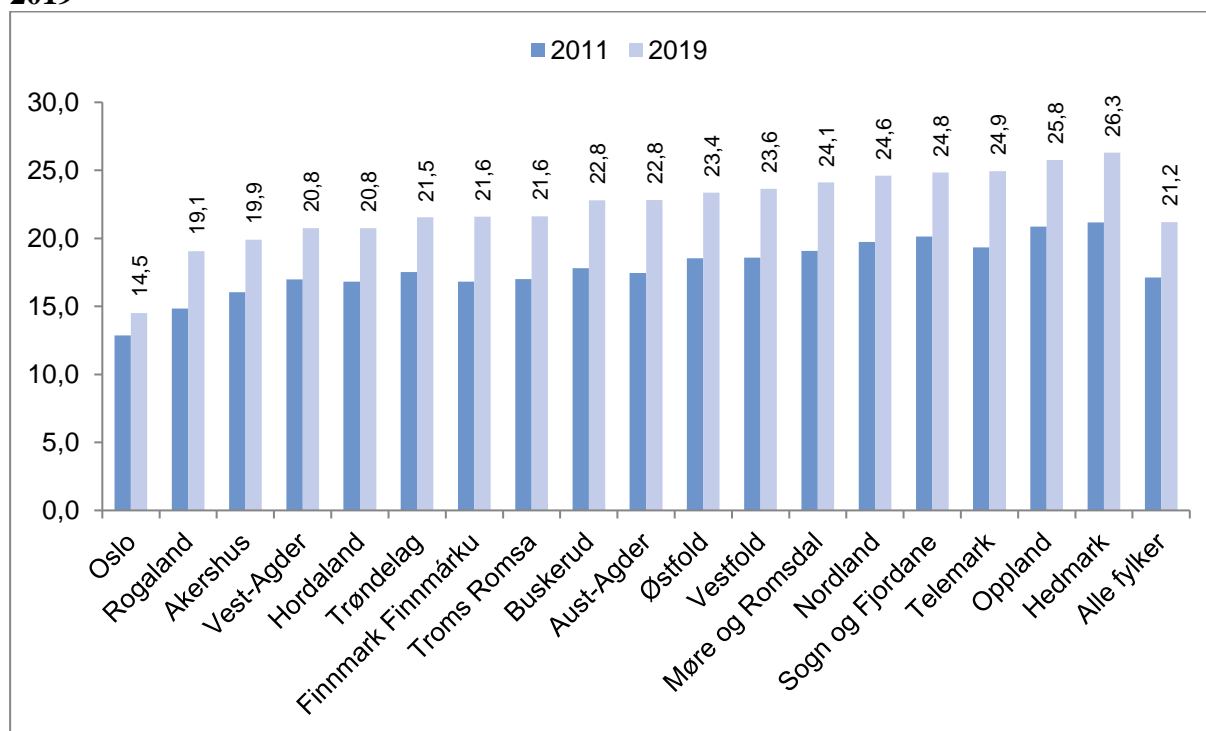
Statistikk på fylkesnivå

Andel alderspensjonister i fylkene

Fra 2011 til 2019 har andelen alderspensjonister økt i alle fylker. Andelen tar utgangspunkt i antallet mottakere av alderspensjon og antall personer over 18 år bosatt i fylket. Oslo er det fylket som har lavest andel alderspensjonister. I Oslo er andelen 14,5 prosent, som vist i figur 16. Fylkene med høyest andel alderspensjonister er Hedmark og Oppland, der henholdsvis 26,3 og 25,8 prosent av innbyggerne over 18 år er mottakere av alderspensjon. Differansen mellom laveste og høyeste andel alderspensjonister i fylkene er 11,8 prosentpoeng.

Andre fylker som har lav andel alderspensjonister er Rogaland og Akershus med henholdsvis 19,1 og 19,9 prosent, mens Telemark og Sogn og Fjordane har relativt høye andeler med 24,9 og 24,8 prosent. Gjennomsnittet for alle fylker er 21,2 prosent.¹⁸

Figur 16. Andel alderspensjonister av befolkningen 18 år og over. Prosent. Mars 2011 og 2019

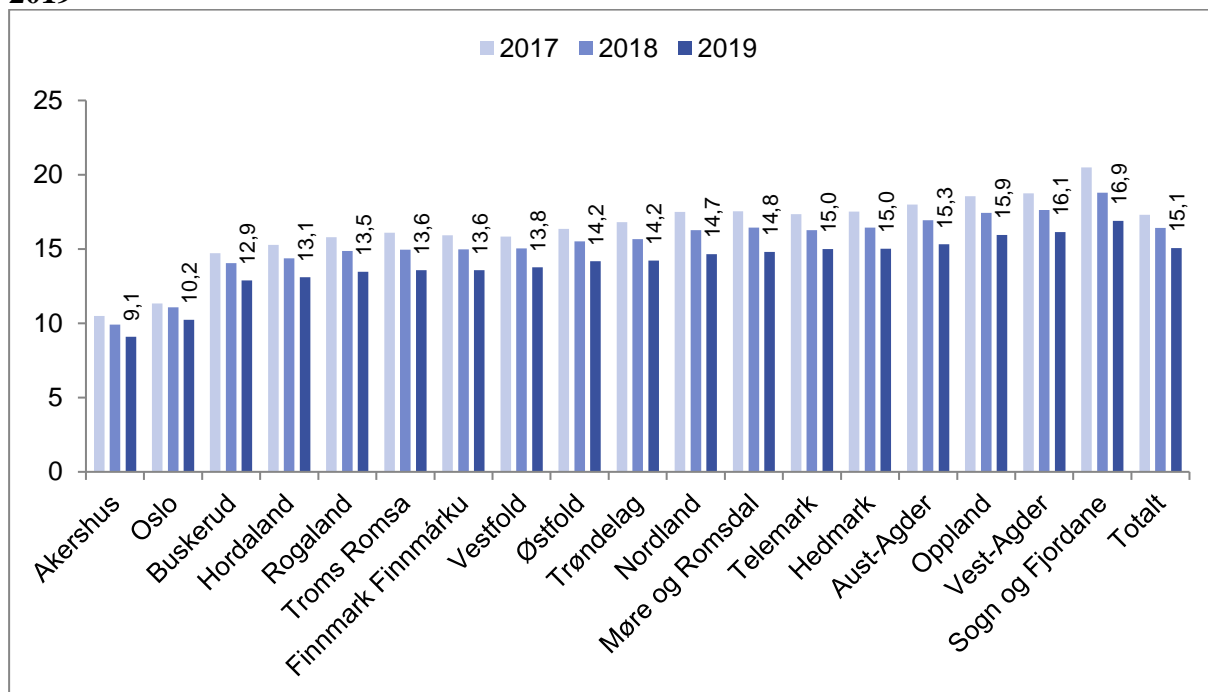
Kilde: NAV

Andel minstepensjonister i fylkene

Som tidligere vist i figur 10 har antallet minstepensjonister sunket med 9 300 fra utgangen av mars 2018 til utgangen av mars 2019. Figur 17 (under) viser andel minstepensjonister av alle alderspensjonister per utgangen av mars blant fylkene i Norge. Akershus er det fylket med lavest andel minstepensjonister. Der er kun 9,1 prosent av alderspensjonistene minstepensjonister. Deretter kommer Oslo med en andel på 10,2 prosent. De to fylkene med høyest andel minstepensjonister er Sogn og Fjordane og Vest-Agder hvor henholdsvis 16,9 og 16,1 prosent av alderspensjonistene er minstepensjonister.

¹⁸ Merk at alderspensjonister som bor i utlandet eller har ukjent geografisk tilhørighet ikke er med i denne beregningen.

Figur 17. Andel minstepensjonister av alderspensjonister. Prosent. Fylke. Mars 2017-2019

Kilde: NAV